

Το Κτήριο και το Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών – Ένα Μοναδικό Τοπόσημο της Αθήνας

Ελευθερία Μορφονιού

Αποσπασμένη Εκπαιδευτικός,
Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
elfmorf@uoa.gr, elemorfoniou@gmail.com

Περίληψη

Το κτήριο του Μεγάρου Φυσικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου της Αθήνας, γνωστό στη συλλογική συνείδηση ως Χημείο/Φυσικείο, θεμελιώνεται το 1887 και ολοκληρώνεται το 1890. Το πολιτικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον της χώρας μας οδηγεί στο σχεδιασμό και την ανέγερση ενός κτηρίου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της διοίκησης, της έρευνας και της εκπαίδευσης των Φυσικών επιστημών. Για περισσότερο από έναν αιώνα σημαντικοί καθηγητές θα συνδέσουν το όνομά τους με την έρευνα και τη διδασκαλία, επιστημονικά όργανα, συσκευές και βιβλία θα αποκτηθούν και θα αποτελέσουν την κληρονομιά του, ενώ η λειτουργία του συνδέεται και με σημαντικές στιγμές της εθνικής και κοινωνικής ιστορίας της χώρας μας. Μετά την ανακαίνισή του που ολοκληρώθηκε το 2017, το Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας ανασυγκροτείται και επαναλειτουργεί (το 1996 αποφασίστηκε η χρήση του χώρου ως Μουσείου), αποτελώντας ένα τοπόσημο για το Πανεπιστήμιο και την πόλη των Αθηνών.

Λέξεις κλειδιά: αρχιτεκτονική, μουσείο, πανεπιστήμιο, τοπόσημο, φυσικές επιστήμες

The Building and the Sciences and Technology Museum of the National and Kapodistrian University of Athens – A Unique Landmark in Athens

Eleftheria Morfoniou

Secondary Teacher,
Sciences and Technology Museum,
National and Kapodistrian University of Athens
elfmorf@uoa.gr, elemorfoniou@gmail.com

Abstract

The building of the Physics Hall of the National and Kapodistrian University of Athens, known in collective memory as the Chemistry/Physics Hall, was founded in 1887 and completed in 1890. The political, social, and educational context of the time led to the design and construction of a building that would meet the administrative, research, and educational needs of Sciences. For over a century, prominent professors have been associated with its research and teaching activities. Scientific instruments, devices, and books were acquired, forming its legacy. Moreover, its operation has been linked to significant moments in the national and social history of Greece. After its renovation, completed in 2017, the Sciences and Technology Museum was restructured and reopened (in 1996, it was decided that the building would be used as a museum), becoming a landmark for both the University and the city of Athens.

Keywords: architecture, landmark, museum, natural sciences, university

Εισαγωγή

Το Μουσείο ΦΕΤ στεγάζεται σε ένα ιστορικό κτήριο, το Μέγαρο Φυσικής, γνωστό στη συλλογική συνείδηση ως «Χημείο», που κατασκευάστηκε το 1890 και για πάνω από 100 χρόνια αποτέλεσε τον κύριο χώρο διεξαγωγής της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών. Ανήκει στην κατηγορία των Πανεπιστημιακών Μουσείων του ΕΚΠΑ με εκθέματα μεγάλης πολιτισμικής και επιστημονικής αξίας. Σκοπός του είναι να διασώζει, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, ερευνά, ερμηνεύει και ιδίως να εκθέτει και να προβάλλει στους μαθητές και φοιτητές, καθώς και στο ευρύ κοινό, τις συλλογές του με στόχο τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Το Μουσείο στην αρχική του μορφή λειτούργησε από το 1996 έως το 2006, όταν εκκενώθηκε για να αρχίσει η ανακαίνισή του. Σήμερα μετά την ολοκλήρωση της ανακαίνισης το 2017, το μουσείο επανασυγκροτείται και εξελίσσεται σε σημαντικό διεθνές με βάση το πλήθος, την παλαιότητα, την ποιότητα και σπανιότητα των καταλογογραφημένων εκθεμάτων του. Το αρχιτεκτονικό κέλυφος και το περιεχόμενό του συναποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα και συγκροτούν την ταυτότητά του, που το χαρακτηρίζει και το διαφοροποιεί από άλλα μουσεία επιστημών και τεχνολογίας διεθνώς.

Ιστορικό πλαίσιο

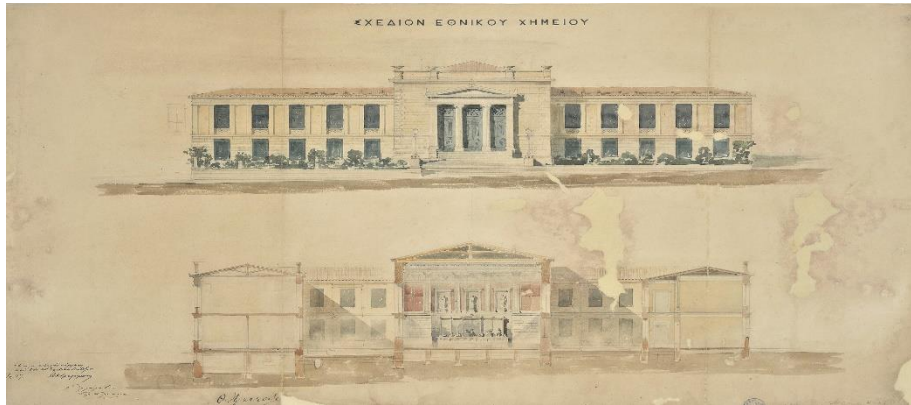
Το Μέγαρο Φυσικής/Χημείο είναι από τα πρώτα κτήρια του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς η ανάγκη δημιουργίας ενός ξεχωριστού κτηρίου που να στεγάσει τις Φυσικές Επιστήμες φάνηκε από πολύ νωρίς. Ο Αν. Χρηστομάνος, θεμελιωτής της χημείας στην Ελλάδα, πρωτοστάτησε να αποσπαστούν οι φυσικές επιστήμες από τη Φιλοσοφική Σχολή και να ιδρυθεί ένα εργαστήριο χημείας σε ξεχωριστό κτήριο, στα πρότυπα των αντίστοιχων κτηρίων της Ευρώπης, εξοπλισμένο με όλα τα σύγχρονα μέσα.

Ακούραστος και επίμονος υπερνικά πολλά εμπόδια και καταφέρνει να διατεθεί το οικοπέδο, που είχε αγοραστεί επί πρυτανείας Καλλιγιά, μεταξύ των οδών Σόλωνος, Χαρ. Τρικούπη, Ναυαρίνου και Μαυρομιχάλη και να αρχίσει η ανέγερση του Χημείου. Ο σχεδιασμός του κτηρίου ανατέθηκε στον σπουδαίο Γερμανό αρχιτέκτονα Έρνεστ Τσίλλερ. Τα σχέδια που υποβάλλει ο Τσίλλερ στο Πανεπιστήμιο προέβλεπαν ισόγειο και έναν όροφο και περιείχαν διακοσμητικές λεπτομέρειες όπως εσωτερικούς κίονες και γλυπτά, γεγονός που ανέβαζε το κόστος κατασκευής του κτηρίου.

Στο αρχείο της Εθνικής Πινακοθήκης διασώζονται σχέδια που αφορούν στο Χημείο, τα οποία μας παραχωρήθηκαν σε ψηφιακή μορφή. Το 1961 ο τότε διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης, Μαρίνος Καλλιγιάς, αγόρασε και διέσωσε τα εξάσια σχέδιά του αρχιτέκτονα-υδατογραφημένες μελέτες, υλοποιημένες ή ανεκτέλεστες. Πέρα από τις κατόψεις σώζονται μία διαμήκης τομή στην οποία διακρίνεται η εσωτερική κίονοστοιχία που αφαιρέθηκε για λόγους οικονομίας, καθώς και δύο εξάισιες υδατογραφίες, η κύρια όψη και η εγκάρσια τομή, στην οποία διακρίνονται τα γλυπτά που θα κοσμούσαν τους εσωτερικούς χώρους του Μεγάλου Αμφιθεάτρου.

Ο Τσίλλερ υποχρεώθηκε να προβεί σε αλλαγές στο αρχικό σχέδιο και να αφαιρέσει αρκετά στοιχεία εις βάρος της αισθητικής του κτηρίου, όχι όμως και της λειτουργικότητάς του. Συνεργάζεται με τον Αν. Χρηστομάνο, ο οποίος δίνει οδηγίες για τη διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων με στόχο το κτήριο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες διοίκησης, έρευνας και εκπαίδευσης και να είναι στο ίδιο επίπεδο με τα χημικά εργαστήρια των διάσημων πανεπιστημίων της Ευρώπης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το σχέδιο είχε την έγκριση του αρχιτέκτονα του Βερολίνιου Χημείου Zastrau και του διάσημου χημικού Hofmann. Γι' αυτό το λόγο η γενική διάταξη των χώρων μοιάζει με το Χημικό εργαστήριο του Βερολίνου. Αμφιθέατρα εξοπλισμένα με συσκευές για πειράματα, μεγάλα εργαστήρια χημείας και φυσικής με εργαστηριακούς πάγκους, γραφεία καθηγητών και δωμάτια φωτεινά που αναπτύσσονται γύρω από τα αίθρια.

Εικόνα 1. Υδατογραφία σε χαρτί του Μεγάλου Φυσικής, κύρια όψη και εγκάρσια τομή, έργο του Ernst Ziller (1885) (προσφορά της Εθνικής Πινακοθήκης)

Στο Ιστορικό Αρχείο του Πανεπιστημίου σώζονται μεταξύ άλλων πολυτίμων αρχείων η αλληλογραφία του Τσίλλερ με τον πρύτανη του Πανεπιστημίου αναφορικά με το σχέδιο και τον προϋπολογισμό του κτηρίου, καθώς επίσης και η συμβολαιογραφική πράξη των τεχνικών όρων της εργολαβίας του Χημείου με αναλυτικές τεχνικές οδηγίες περί της κτιστικής, της τοιχοποιίας, της μαρμαρικής, της ξυλουργικής και των επιχρισμάτων. Το κτήριο τελικά θεμελιώνεται την 6η Ιουνίου του 1887 και ολοκληρώνεται με ισόγειο και έναν όροφο το 1890. Η επίσημη έναρξη των μαθημάτων έγινε στις 18 Ιανουαρίου 1890.

Δυστυχώς λίγα χρόνια αργότερα τον Αύγουστο του 1911, κατά τη διάρκεια των θερινών διακοπών, μια μεγάλη πυρκαγιά προκάλεσε σημαντικές ζημιές στο κτήριο, κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού του και κόστισε τη ζωή δύο πυροσβεστών. Σώθηκαν μόνο ορισμένα όργανα του εργαστηρίου της Φυσικής. Οι εφημερίδες της εποχής αναφέρουν το γεγονός της καταστροφής του Χημείου και το μέγεθος της ζημιάς. Το κτήριο επισκευάστηκε και αποκαταστάθηκε άμεσα και προστέθηκε και δεύτερος όροφος, όπως φαίνεται σε φωτογραφία του 1920. Το ανακαινισμένο Αμφιθέατρο υψώθηκε και κατέλαβε τώρα τον Πρώτο και Δεύτερο όροφο. Λίγα χρόνια αργότερα το 1926 προστέθηκε και τρίτος όροφος, που προοριζόταν σχεδόν αποκλειστικά για το Φαρμακευτικό Χημείο και το κτήριο απέκτησε τη σημερινή του μορφή.

Ο Έρνεστ Τσίλλερ – ο αρχιτέκτονας του Μεγάλου

Γεννημένος σε ένα χωριό της Σαξονίας το 1837 και μεγαλωμένος μέσα σε μια οικογένεια αρχιτεκτόνων-οικοδόμων, σπουδάζει και αριστεύει στην Βασιλική Σχολή Αρχιτεκτονικής στη Δρέσδη. Έρχεται στην Αθήνα το 1861, ως επιβλέπων σε ένα από τα κορυφαία έργα του Χάνσεν, την Σιναία Ακαδημία και με το ταλέντο του και τις ικανότητές του θα σημαδέψει τη νεοελληνική αρχιτεκτονική και θα διαμορφώσει την εικόνα της Αθήνας του δεύτερου μισού του 19^{ου} αι. Μελετά και οικοδομεί περίπου 500 κτήρια, δημόσιας και ιδιωτικής αρχιτεκτονικής, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγεται και το Μέγαρο Φυσικής/Χημείου.

Το κτήριο- αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

Πρόκειται για ένα επίμηκες κτήριο, που ακολουθεί το κυρίαρχο ρεύμα του νεοκλασικισμού, διαστάσεων 53 επί 36 μέτρα με ισόγειο-στο ίδιο επίπεδο με το δρόμο- και τρεις ορόφους. Στο κεντρικό τμήμα της πρόσοψης κυριαρχεί η επιβλητική μνημειακή είσοδος, αρκετά υπερυψωμένη από το επίπεδο της οδού Σόλωνος με φαρδύ μαρμάρινο κλιμακοστάσιο. Αποτελείται από τρεις πόρτες με παραστάδες, που διαχωρίζονται από δύο κίονες ιωνικού ρυθμού και φέρουν αετωματική επίστεψη. Η επανάληψη των παραθύρων σε όλο το κτήριο, εκατέρωθεν των οποίων υπάρχουν δωρικοί παραστάδες και ανάγλυφη διακόσμηση κάτω από τα περβάζια τους, αποτελούν τα μόνα διακοσμητικά στοιχεία στην εξωτερική επιφάνεια. Όσον αφορά στη γενική διάταξη, το κτήριο διαθέτει τέσσερις εξωτερικές πτέρυγες (Βόρεια,

Νότια, Ανατολική και Δυτική) και μία εσωτερική κεντρική πτέρυγα. Στο εσωτερικό κυριαρχεί η μεγάλη μαρμάρινη σκάλα και τα δύο αίθρια που επιτρέπουν τον άπλετο φωτισμό και αερισμό των χώρων. Οι αίθουσες διδασκαλίας και τα εργαστήρια αναπτύσσονται γύρω από τα αίθρια με τη δυνατότητα της κυκλικής διαδρομής και της διαδοχικής επίσκεψης όλων των αιθουσών. Σε αυτό βοηθά ο διάδρομος που υπάρχει μπροστά από τα δωμάτια στη Βόρεια, Νότια και Ανατολική πτέρυγα. Στη δυτική πτέρυγα δεν υπάρχει διάδρομος, είναι ένας ενιαίος χώρος.

Εικόνες 2, 3. Μέγαρο Φυσικής, Εσωτερικές μαρμάρινες σκάλες

Πιο συγκεκριμένα στο **ισόγειο** στη νότια πτέρυγα διακρίνουμε το **μικρό Αμφιθέατρο**, ενώ στη βόρεια πτέρυγα το λεγόμενο μηχανουργείο, εξοπλισμένο με μηχανήματα και εργαλεία για τη συντήρηση και επισκευή των οργάνων του Χημείου. Στον **πρώτο όροφο** διακρίνουμε τα γραφεία των καθηγητών, το εργαστήριο Ανόργανης Χημείας στη δυτική πτέρυγα, τα εργαστήρια Φυσικής στην ανατολική πτέρυγα καθώς και το **μεγάλο Αμφιθέατρο** στην κεντρική πτέρυγα, που καταλαμβάνει τον πρώτο και δεύτερο όροφο. Αξίζει να αναφερθεί ότι θεωρείται το πρώτο αμφιθέατρο στην Ελλάδα κατασκευασμένο εξ ολοκλήρου από σκυρόδεμα, θαύμα ακουστικής με χωρητικότητα 350 θέσεων και εξοπλισμένο με την κατάλληλη υποδομή προς εκτέλεση από έδρας πειραμάτων. Στο **δεύτερο όροφο** αντίστοιχα στη δυτική πτέρυγα διακρίνουμε το εργαστήριο Οργανικής Χημείας με τους πάγκους εργασίας, ενώ στην ανατολική πτέρυγα τα εργαστήρια φυσικής με τους πάγκους εργασίας. Στον **τρίτο όροφο**, στον οποίο είχε εγκατασταθεί το Φαρμακευτικό Χημείο από το 1928, διακρίνουμε αίθουσες ασκήσεως φοιτητών με εργαστηριακούς πάγκους και ατμαπαγωγούς, γραφείο και εργαστήριο καθηγητή, μεγάλη αίθουσα με σκευοθήκες χημικών και φυσικών οργάνων, αίθουσα ζυγών, καθώς και αίθουσα διδασκαλίας 150 φοιτητών με εργαστηριακή τράπεζα πειραμάτων, ατμαπαγωγό και μαυροπίνακα.

Χρήση του κτηρίου

Στο κτήριο του Φυσικείου/Χημείου, εκτός από τη Φυσικομαθηματική Σχολή, στεγάστηκαν διάφορες κρατικές υπηρεσίες, όπως το Γενικό Χημείο του Κράτους, το Εθνικό Γραφείο Μέτρων και Σταθμών, η Γεωδαιτική Επιτροπή, το Βοτανικό Μουσείο, η Ελληνική Αστροναυτική Εταιρεία και το πρώτο Πανεπιστημιακό Οινοποιείο. Σε αυτούς τους χώρους για πάνω από έναν αιώνα μεγάλες προσωπικότητες/καθηγητές συνέδεσαν το όνομά τους με την ανάπτυξη και τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών όπως ο Αν. Χρηστομάνος, ο Γ. Αθανασιάδης, ο οποίος κατάφερε να λάβει πολλά όργανα φυσικής από τις γερμανικές αποζημιώσεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Δ. Χόνδρος και βέβαια ο καθηγητής Κ. Αλεξόπουλος. Σε αυτούς τους χώρους εκτελέστηκαν εκπαιδευτικά πειράματα, διδάχθηκαν μαθήματα και ανακοινώθηκαν επιστημονικές εργασίες και διαλέξεις. Και κυρίως από αυτούς τους χώρους, τους εργαστηριακούς πάγκους και τα έδρανα του αμφιθεάτρου πέρασαν

χιλιάδες φοιτητές. Στο Μουσείο υπάρχει ένα πλούσιο αρχείο, στο οποίο μεταξύ των άλλων, εντοπίσαμε το Μητρώο Φοιτητών Ασκήσεων του Εργαστηρίου Φυσικής των τεταρτοετών φοιτητών του 1914-15, τις πρακτικές εξετάσεις εις την Φυσικήν το έτος 1926-27, τα ευρετήρια της Φυσικομαθηματικής του έτους 1952-53 με φωτογραφίες φοιτητών.

Στα νεότερα χρόνια το κτήριο είναι φορτισμένο από τις μνήμες των φοιτητών των δεκαετιών του 70,80,90. Οι εικόνες των φοιτητών που ανέβαιναν τα μαρμάρια φθαρμένα σκαλιά της κεντρικής εισόδου, ή που συγκεντρώνονταν στο πλατύσκαλο της εισόδου, προκειμένου να ανταλλάξουν σημειώσεις, να συζητήσουν, να κλείσουν κάποιο ραντεβού είναι χαρακτηριστικές. Χαρακτηριστικές είναι και οι εικόνες του κτηρίου με τους τοίχους εξωτερικά, αλλά κυρίως στο εσωτερικό να είναι καλυμμένοι με αφίσες πολιτικών παρατάξεων και γραμμένοι με επαναστατικά συνθήματα, που μαρτυρούσαν τη ζωντάνια, την ορμή, την ελευθερία των φοιτητικών χρόνων. Τέλος οι εικόνες από τα ξύλινα, φαγωμένα από τη φθορά του χρόνου έδρανα του Αμφιθεάτρου, στο οποίο έγιναν πολλές φοιτητικές συνελεύσεις με έντονες πολιτικές διαφωνίες και λογομαχίες και πάρθηκαν αποφάσεις για καταλήψεις για θέματα παιδείας και δημοκρατίας στο χώρο του Πανεπιστημίου είναι γνωστές και κυρίως είναι συνδεδεμένες με τη φοιτητική ζωή εκείνης της περιόδου.

Η μετατροπή του Χημείου σε Μουσείο

Το Μέγαρο Φυσικής/ Χημείου λειτούργησε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 90, όταν όλες οι σχολές μεταφέρθηκαν στο νέο συγκρότημα της Πανεπιστημιούπολης. Λόγω της ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας του κτηρίου καθώς και της σπανιότητας και μοναδικότητας των επιστημονικών οργάνων και συσκευών που αποκτήθηκαν στην πορεία λειτουργίας του ιδρύματος, το 1996 το Πανεπιστήμιο αποφάσισε τη χρήση του χώρου ως μουσείου. Η απόφαση αυτή ικανοποιούσε την ανάγκη για τη δημιουργία ενός Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας, που θα διαφύλαττε την κληρονομιά του, θα παρουσίαζε στο κοινό την ιστορία και την εξέλιξη των Φυσικών Επιστημών και θα συνέβαλε στην εκπαίδευση των νέων ανθρώπων. Η ιδρυθείσα το 1996 *Εταιρεία Φίλων του Μουσείου* αγωνίστηκε και πέτυχε να εκδοθούν αποφάσεις από το Υπουργείο Πολιτισμού το 1996 και 1998, με τις οποίες το κτήριο και το σύνολο του εξοπλισμού χαρακτηρίστηκε ιστορικό διατηρητέο μνημείο με εκθέματα μεγάλης επιστημονικής, ιστορικής και εκπαιδευτικής αξίας. Επιπλέον το 1998 με απόφαση του ΥΠΠΟ απορρίφθηκε η μελέτη μετατροπής του κτηρίου σε βιβλιοθήκη της Νομικής. Παρά τις συγκεκριμένες αποφάσεις, δεν έγινε όμως δυνατή η αποκλειστικά μουσειακή χρήση του κτηρίου. Η μελέτη που εφαρμόστηκε μετέτρεπε μεγάλο μέρος του κτηρίου σε βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο της Νομικής σχολής. Το ισόγειο παραχωρήθηκε στη Νομική Σχολή, οι δύο όροφοι μοιράστηκαν κατά το ήμισυ στο Μουσείο και στη Νομική Σχολή και ο τρίτος όροφος δόθηκε εξ ολοκλήρου στο Μουσείο ΦΕΤ.

Το 2006 ο χώρος εκκενώνεται για να αρχίσει το μεγάλο έργο της επισκευής και ανακαίνισης του κτηρίου, με αποτέλεσμα ο κινητός εξοπλισμός του (βιβλιοθήκες, προθήκες, γραφεία, βιβλία, συσκευές-όργανα) να αποσυναρμολογηθεί και να μεταφερθεί σε διάφορους χώρους της Πανεπιστημιούπολης, ενώ ένα μεγάλο μέρος του ακίνητου εξοπλισμού του, όπως εργαστηριακοί πάγκοι, να καταστραφεί. Ιδιαίτερα στην ανατολική πτέρυγα του πρώτου και δεύτερου ορόφου, που δημιουργήθηκε η Βιβλιοθήκη της Νομικής, αφαιρέθηκαν περίπου 200 μαρμάρيني πάγκοι, που χρησιμοποιούνταν ως ακλόνητες βάσεις για τα ευαίσθητα πειράματα της Φυσικής.

Η ολοκλήρωση της ανακαίνισης, κατά το μεγαλύτερο μέρος του κτηρίου, έγινε το 2017. Χάρη στις επίμονες προσπάθειες της *Εταιρείας Φίλων του Μουσείου* επιτεύχθηκε η διάσωση in situ σημαντικών στοιχείων του εξοπλισμού του κτηρίου. Πιο συγκεκριμένα στο **ισόγειο** διατηρήθηκε ο χώρος του ασυρμάτου που λειτούργησε την περίοδο της Κατοχής και το **μικρό Αμφιθέατρο** που χαρακτηρίστηκε διατηρητέο in situ και αποκαταστάθηκαν τα οικοδομικά στοιχεία και το περιεχόμενό του όπως ακριβώς λειτουργούσε στα τέλη του 19^{ου} αι. Αντίστοιχα στον **πρώτο και δεύτερο όροφο** το **μεγάλο Αμφιθέατρο** χαρακτηρίστηκε και αυτό διατηρητέο in situ. Αποκαταστάθηκαν με μεγάλο σεβασμό στην αρχική τους μορφή, οι

μεγάλοι εργαστηριακοί πάγκοι πειραμάτων επίδειξης, οι χειροκίνητα ανασυρόμενοι πίνακες κιμωλίας, ο χειροποίητος περιοδικός πίνακας των χημικών στοιχείων του 1955, καθώς και τα καθίσματα και των δύο αμφιθεάτρων από μαντέμι και ξύλο. Σήμερα τα δύο αμφιθέατρα είναι πλήρως λειτουργικά με τον παραδοσιακό τους εξοπλισμό, φιλοξενούν εκδηλώσεις, ομιλίες, παρουσιάσεις και προσφέρουν μια αυθεντική εμπειρία ενός ιστορικού χώρου εκπαίδευσης.

Εικόνες 4, 5. Μεγάλο Αμφιθέατρο (ΜΑΜΦ), Μικρό Αμφιθέατρο (μΑΜΦ)

Στον **πρώτο όροφο** διατηρητέα χαρακτηρίστηκαν επίσης τα γραφεία των καθηγητών με τις βιβλιοθήκες και ο χώρος των εργαστηρίων Ανόργανης Χημείας, που αναπτύσσονται σήμερα οι παλαιές οργανοθήκες, ασφυκτικά γεμάτες με σπάνια, μοναδικά, παλαιά επιστημονικά όργανα και συσκευές. Στο **δεύτερο όροφο** διασώθηκαν ως διατηρητέα in situ τα εργαστήρια Οργανικής Χημείας με τους εργαστηριακούς πάγκους πειραμάτων, τους απαγωγούς αερίων και τα παρασκευαστήρια. Οι εργαστηριακοί πάγκοι φιλοξενούν σήμερα σε μεγάλη πυκνότητα σημαντικά εκθέματα.

Στον **τρίτο όροφο**, που έχει παραχωρηθεί εξ ολοκλήρου στο Μουσείο ΦΕΤ, δεν έχει ολοκληρωθεί η ανακαίνιση. Εδώ μεταφέρονται σταδιακά οι συσκευασμένες κούτες με τα αντικείμενα και λειτουργεί προσωρινά ως αποθηκευτικός χώρος. Χρειάζεται να υπάρξει μια γενναία χρηματοδότηση για να προχωρήσουν οι εργασίες και να διαμορφωθεί ένας ενιαίος μουσειακός χώρος, στον οποίο θα εκτίθενται μέρος των επιστημονικών οργάνων-συσκευών, καθώς δεν επαρκούν οι χώροι από τους δύο ορόφους που έχουν διατεθεί στο Μουσείο ΦΕΤ για τη βέλτιστη μουσειακή έκθεση.

Σήμερα μετά την επαναφορά του κινητού εξοπλισμού του Μουσείου, καθώς και των οργάνων και των συσκευών, προχωρά στο πλαίσιο του Πανεπιστημίου και η διαδικασία της αναγνώρισης. Γι' αυτό το λόγο έχει κατατεθεί πρόταση για τη νομοθετική μετεξέλιξη του Μουσείου σε Οργανισμό με Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας.

Εικόνες 6, 7. 1^{ος} όροφος, Οι παλαιές οργανοθήκες

Εικόνες 8, 9. 2^{ος} όροφος, Εργαστηριακοί πάγκοι, απαγωγός αερίων

Το κτήριο-ένα μοναδικό τοπόσημο της Αθήνας

Το Μουσείο ΦΕΤ ανήκει στην κατηγορία των «Ιστορικών Τόπων/Κτηρίων», όπου σώζονται και διατηρούνται σημαντικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής, της πολιτικής ιστορίας, της επιστήμης και της εκπαίδευσης, γεγονός που το καθιστά ένα σημαντικό τοπόσημο για το Πανεπιστήμιο και για την πόλη των Αθηνών. Ειδικότερα:

Το κτήριο έχει μία ιδιαίτερη **αρχιτεκτονική αξία**, καθώς πρόκειται για μία μοναδική περίπτωση οικοδομήματος του τέλους του 19^{ου} αι, που ακολούθησε την τυπολογία των ευρωπαϊκών Χημείων, προσαρμοσμένο στην ελληνική πραγματικότητα και στο κυρίαρχο ρεύμα της εποχής, τον νεοκλασικισμό.

Αποτελεί έναν χώρο **ιστορικής** μνήμης, μοναδικό και αναγνωρίσιμο, καθώς συνδέεται με σημαντικές στιγμές της εθνικής και κοινωνικής ιστορίας της χώρας διαχρονικά. Στο κτήριο ήταν εγκαταστημένες ραδιοφωνικές συσκευές και πομποί με τις οποίες γινόταν η επαφή του ελληνικού στρατιωτικού αρχηγείου με το στρατιωτικό σώμα στην Μικρά Ασία το 1922. Ο πομπός ασυρμάτου εξελίχθηκε αργότερα σε πομπό ραδιοφωνικού σταθμού, λειτούργησε ως παράνομος κατά την περίοδο της κατοχής και μετέδωσε το μήνυμα της απελευθέρωσης της Αθήνας από τους Γερμανούς την 14/10/1944.

Το ιστορικό αυτό κτήριο που στέγασε τις Φυσικές Επιστήμες από το 1890 και το Μουσείο ΦΕΤ αποτελούν μια **αδιάσπαστη ενότητα**. Η μετατροπή του σε μουσείο διατηρεί και ενισχύει την ιστορική του ταυτότητα και κληρονομιά, μέσα από τη συγκέντρωση, διάσωση και έκθεση των παλαιών επιστημονικών οργάνων και συσκευών σε χώρους και προθήκες που έχουν και αυτές μουσειακό χαρακτήρα. Επιπλέον η χρήση του κτηρίου ως μουσείου ΦΕΤ αποτελεί **φυσική συνέχεια της αρχικής του αποστολής**, ως χώρος έρευνας και εκπαίδευσης. Σχεδιασμένο εξ αρχής για να ανταποκρίνεται στη **διδασκαλία** και την **έρευνα** των φυσικών επιστημών συνεχίζει τη μακρόχρονη επιστημονική και εκπαιδευτική του αποστολή, ως ένας ζωντανός βιωματικός χώρος μάθησης, με διάφορους τρόπους: στους μαθητές με την εκτέλεση εκπαιδευτικών πειραμάτων και τη συμμετοχή τους σε βιωματικά προγράμματα και στους φοιτητές με τη μελέτη σπάνιων επιστημονικών οργάνων και την εκπόνηση επιστημονικών εργασιών. Ταυτόχρονα η περιήγηση και ο πειραματισμός στις αίθουσες με τους αυθεντικούς εργαστηριακούς πάγκους αποτελεί μία μοναδική βιωματική εμπειρία της ατμόσφαιρας ενός χημικού εργαστηρίου του τέλους του 19^{ου} αι. Ανάλογα συναισθήματα μπορεί κάποιος να βιώσει και στους χώρους των αμφιθεάτρων, εκεί που για πάνω από έναν αιώνα χιλιάδες φοιτητές παρακολούθησαν μαθήματα, διαλέξεις και πειράματα. Τέλος μέσα από τη μόνιμη ή και τις περιοδικές εκθέσεις, τις ομιλίες, ημερίδες και τις συνεργασίες με άλλα μουσεία και ιδρύματα το μουσείο μπορεί να γίνει ενεργός φορέας επιστημονικής έρευνας, παρέχοντας παράλληλα τη δυνατότητα στο ευρύτερο κοινό να γνωρίσει την ιστορία των φυσικών επιστημών στη χώρα μας.

Είναι κατανοητό πως το Μέγαρο Φυσικών Επιστημών συνεχίζει την αδιάλειπτη πορεία του ως Μουσείο ΦΕΤ, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον και επανεντάσσεται

στον αστικό ιστό της πόλης, έτοιμο να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στο μουσειακό χάρτη της χώρας μας. Ένα τοπίο αρχιτεκτονικής, επιστήμης και εκπαίδευσης που δημιουργεί γύρω του μια έντονη πνευματική, πολιτιστική και εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Βιβλιογραφία

Γαβρόγλου, Κ., Καραμανωλάκης, Β., Μπάρκουλα, Χ. (2014). *Το Πανεπιστήμιο Αθηνών [1837-1937] και η Ιστορία του*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. ISBN 978-960-524-413-2.

Δασκαλάκης, Γ. (2021). *Χημείο, 1992: Το νεοκλασικό του Τσίλλερ στη Σόλωνος μύριζε Ιστορία*.

<https://m.popaganda.gr/stories/chimio-solonos-1992/>

Εμπρός 17/8/1911, *Αι λεπτομέρειαι της πυρκαϊάς του Χημείου, Τα συμπεράσματα της πυρκαϊάς*.

https://jupiter.chem.uoa.gr/thanost/OldChem/Empros_17-8-1911_108_18462_-1.pdf

Κασσιμάτη, Μ. (2010). (Επιμ.), *Ερνέστος Τσίλλερ Αρχιτέκτων [1837-1923]*, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου. ISBN: 978-960-7791-46-7.

Κώνστας, Σ. (2006). Πολιτιστικό έγκλημα στο Παλιό Χημείο εις βάρος των Θετικών Επιστημών. *Χημικά Χρονικά*, τ. 6, σ. 16-19. https://jupiter.chem.uoa.gr/thanost/XX/XX_68_6_2006.pdf

Κώνστας, Σ. (2008). Να μην εγκαταλείψουμε το Παλιό Χημείο. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα να γίνει ένα πρότυπο Μουσείο Φυσικών επιστημών και Τεχνολογίας. *Χημικά Χρονικά*, τ.7, σ.14-17.

https://jupiter.chem.uoa.gr/thanost/XX/XX_70_7_2008.pdf

Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας ΕΚΠΑ (ΜΦΕΤ)

<http://stmuseum.uoa.gr/> → Ανακοινώσεις

Νάσαινας, Σ., Τσάφου, Δ., Αυγούλη, Μ., Νικηφορίδου, Α. (2022). *ΕΚΠΑ, Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Μουσειολογική - Μουσειογραφική Προμελέτη*

Συμεωνίδης, Χ. (2010). Από το Παλιό Χημείο στο Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σ. 67-74. Στο: Ι. Γραμματικάκης (Επιμ.), Κίσαρ Αλεξόπουλος. *Ένας μύθος...ενός αιώνα*, τιμητική έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Φυσικών.

Το Αθήνησι Πανεπιστήμιον, Αθήναι, 1923-24, Μέρος Β', σ.21-50.

https://jupiter.chem.uoa.gr/uoa/books/Leykvma_EKPA_1923/

Μίκρου, Σ. (2003). *The Chimio Building on Solonos Street*, Athens: Documentation and Reuse, [Διδακτορική Διατριβή, Katholieke Universiteit Leuven].

https://jupiter.chem.uoa.gr/thanost/OldChem/Mikrou_MSc_2003.pdf

Η ανακοίνωση έγινε στο Συμπόσιο “Το Κτήριο / Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών – Πρόοδος και Προοπτικές” του «14^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Διδακτικής Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση» της ΕΝΕΦΕΤ, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Απρίλιος 2025), με οργανωτές / συζητητές Χρυσολέοντα Συμεωνίδη και Γεώργιο Θεοφ. Καλκάνη, δημοσιεύεται δε ψηφιακά στα Πρακτικά του Συνεδρίου.